
ELS TEXTOS EN NOVES RIMADES DE RAMON LLULL: MÈTRICA I ESCRITURA DEL VERS EN LES CÒPIES DE GUILLEM PAGÈS*

RAMON LLULL'S WORKS IN *NOVES RIMADES*: METRICS AND VERSE WRITING IN GUILLEM PAGÈS' COPIES

ANNA FERNÀNDEZ-CLOT
Universitat de Barcelona
afernandez.clot@ub.edu

Resum: Aquest treball ofereix una descripció de conjunt dels fenòmens de versificació que presenten tres textos de Ramon Llull: *Pecat d'Adam*, l'opuscle *D'oració* (cinquena part de la *Medicina de pecat*) i l'*Aplicació de l'Art general*. La tria respon a un doble criteri: tots tres textos són escrits en el mateix esquema de versificació (noves rimades) i de tots tres se'n conserven còpies manuscrites fetes per un mateix copista, Guillem Pagès. L'anàlisi mètrica i estròfica dels textos permet observar els criteris de regularitat mètrica que segueix l'autor i el tipus de llicències que aplica en aquests textos. L'estudi de les còpies de Pagès, a més, posa de manifest l'atenció que presta aquest copista a la mètrica i a la representació sil·làbica del vers.

Paraules clau: Ramon Llull, noves rimades, versificació, mètrica, Guillem Pagès.

Abstract: This paper presents a description of the versification phenomena that can be found in three texts written by Ramon Llull: *Pecat d'Adam*, *D'oració* (fifth part of *Medicina de pecat*), and *Aplicació de l'Art general*. This selection follows a double criterion: all three works are composed according to the same versification model (*noves rimades*), and extant manuscript copies of these works were made by the same scribe, Guillem Pagès. The metric and strophic analysis of these texts highlights the metric regularity in the writing of the author, as well as the kind of poetic

(*) This paper is part of a project that has received funding from the European Research Council (ERC) under the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme (Consolidator Grant 2017, n. 772762, project MiMus). També s'inscriu en les activitats del grup de recerca consolidat SGR 2017-00142 de la Generalitat de Catalunya (Grup de Cultura i Literatura a la Baixa Edat Mitjana - Narpan).

licences used in these works. Furthermore, the analysis of Pagès' copies shows that this scribe paid great attention to the metrics and the syllabic representation of the verse.

Key words: Ramon Llull, *noves rimades*, versification, metrics, Guillem Pagès.

1. INTRODUCCIÓ

El corpus d'obres en vers de Ramon Llull està format per un conjunt de disset textos, comptant-hi els reculls de proverbis escrits en forma rimada (les parts rimades de l'*Arbre exemplifical* de l'*Arbre de ciència*, els proverbis de la *Retòrica nova* i els *Proverbis d'ensenyament*).¹ Llull va aprofitar les estratègies mnemòniques del vers i de la rima des dels inicis de la seva producció posterior a la conversió a la penitència, principalment amb l'objectiu de facilitar l'aprenentatge de continguts doctrinals i artístics (com a la *Lògica del Gatzell* i a les *Regles introductòries a la pràctica de l'Art demostrativa*), però també per difondre el missatge apologètic lul·lià en determinats entorns (com plantegen, en un marc de ficció, les dues poesies del *Romanç d'Evast e Blaquerna*). A partir de l'etapa ternària de l'Art, es va apropiat plenament dels mitjans expressius propis de la poesia del seu temps com a estratègia per a promoure i difondre l'Art i el seu programa de reforma en diferents contextos. És per això que les obres són de temàtica i intenció diverses: hi ha textos per a ús litúrgic basats en l'Art (*Hores de nostra dona santa Maria*, *Cent noms de Déu*), obres d'educació moral (*Medicina de pecat*, *Proverbis d'ensenyament*), de demostració teològica (*Pecat d'Adam*, *Dictat de Ramon*) o d'aplicació de l'Art a diverses ciències (*Aplicació de l'Art general*), i textos propagandístics de caràcter autobiogràfic (*Desconhort de Ramon*, *Cant de Ramon*), moral (*Del concili*) o litúrgic (*Desconhort de nostra Dona*).

Per compondre aquests textos, Llull va aprofitar diferents esquemes estròfics i mètrics de la tradició, especialment les noves rimades en ariats octosíl·labs i alguns esquemes propis de l'èpica o de la poesia trobadoresca associats al cant (Sari 2011-2012: 108; Sari 2018: 132-147). L'adaptació d'aquests models posa de manifest que l'autor tenia un bon coneixement de la tradició poètica i dels recursos de versificació. En aquest

1. Per a la identificació, la cronologia i l'estudi del corpus, vegeu Sari (2011-2012), Fernández-Clot (2016) i Sari (2018); per als proverbis rimats, vegeu també Tous (2016).

sentit, són especialment significatives les aportacions de les edicions crítiques del *Desconhort de nostra Dona* i les *Hores de santa Maria* (Llull 2012), de la *Medicina de pecat* (Llull 2019) i de les *Regles introductòries a la pràctica de l'Art demostrativa* (Llull 2021).²

Tradicionalment, el passatge dels *Cent noms de Déu* en què l'autor justifica l'anisòsil·labisme dels versos d'aquesta obra³ ha servit per a explicar que la voluntat de fer comprensible el contingut se sobreposi a la perfecció formal i, en aquest sentit, ha pretès legitimar una suposada descurança en la versificació de tots els poemes lullians. Ara bé, les noves edicions crítiques d'obres en vers fins ara publicades han permès constatar que bona part dels problemes mètrics són deguts a la tradició textual. A més, tant l'edició del *Desconhort de nostra Dona* com de la *Medicina de pecat* han posat de manifest que els manuscrits de primera generació que transmeten aquests textos no només són els que presenten menys irregularitats mètriques, sinó també els que segueixen uns usos d'escriptura més homogenis, cosa que permet estudiar amb majors garanties filològiques la llengua i els recursos de versificació dels textos.

Actualment es conserven sis manuscrits de primera generació que contenen obres en vers:

1. Magúncia, Martinus-Bibliothek, ms. 220h: f. 1-54, *Art demostrativa*; f. 54v-55, *Regles introductòries a la pràctica de l'Art demostrativa*.
2. Palma, Biblioteca Pública, ms. 1103: f. 3-74, *Taula general*; f. 75-76, *Pecat d'Adam*.
3. Vaticà, Biblioteca Apostolica, ms. Ottob. lat. 845: f. 2-4IV, *Cent noms de Déu*; f. 43-50v, *Desconhort de nostra Dona*; f. 51-68, *Desconhort*.
4. Palma, Biblioteca Diocesana de Mallorca, Col·legi de la Sapiència, ms. F-129, part I: f. 1-50, *Arbre de filosofia d'amor*; f. 50-51, *Cant de Ramon*.
5. Munic, Bayerische Staatsbibliothek, ms. Clm. 10504: f. 1-14v, *Tractatus compendiosus de articulis fidei catholicae*; f. 15-24, *D'oració* (part v de la *Medicina de pecat*).
6. Roma, Collegio di Sant'Isidoro, ms. 1/38: f. 1-31, *Aplicació de l'Art general*.

Els manuscrits 1, 2, 5 i 6 són obra del copista Guillem Pagès, que també va copiar el *Llibre de contemplació* (Milà, Biblioteca Ambrosiana, ms. A 268 inf. i D 549 inf., f. 1-537) i els *Començaments de medicina* (Dublin, Archives University College,

2. Hi ha altres edicions crítiques en curs de preparació: *Cent noms de Déu*, a cura de Simone Sari; *Pecat d'Adam*, a cura de Joana Álvarez; *Lògica del Gatzell*, a cura de Letizia Staccioli.

3. «Aquests versos rimam en vulgar per so que mils hom los pusca saber de cor; e no fem forsa si en alguns versos ha mais sillabes que en altres; car assò sostenim per so que meylor materia puscam posar en est libre» (Llull 1936: 81).

fons Franciscan Library Dún Mhuire, ms. B 95, f. 1-24v).⁴ Pagès, doncs, va ser un col·laborador habitual de Ramon Llull, a qui l'autor va encarregar còpies de textos d'estil i característiques diverses: una enciclopèdia espiritual, obres artístiques i tractats tècnics en català, una obra teològica en llatí i obres en vers, escrites en una llengua híbrida occitanocatalana. Com han mostrat Lola Badia, Albert Soler i Joan Santanach (2010), aquestes còpies de Pagès se situen als inicis de l'*scripta* librària catalana i presenten uns trets gràfics i estilístics força unificats.

La proximitat d'aquest copista amb Ramon Llull, d'una banda, i el caràcter homogeni de la seva escriptura, de l'altra, són dos factors que situen aquests testimonis en una posició destacada per a estudiar de manera conjunta, no només la llengua dels textos, sinó també la mètrica i les característiques d'escriptura del vers en diverses poesies lul·lianes copiades per una mateixa mà i en un context proper a l'autor. Una anàlisi d'aquest tipus pot ajudar a definir els trets d'escriptura que caracteritzen tant el sistema gràfic com el sistema de representació de fenòmens de contacte vocàlic i d'estructuració sil·làbica dels versos en el primer estadi de transmissió de la producció lul·liana en vers, i és el punt de partida per a un estudi comparatiu amb els manuscrits produïts durant el segle XIV.

Juntament amb Simone Sari, hem començat a desenvolupar aquest estudi de conjunt de testimonis d'obres lul·lianes en vers, des de les còpies produïdes per Guillem Pagès fins al cançoner lul·lià copiat a la segona meitat del segle XIV (Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 2017). Les observacions metodològiques inicials d'aquesta recerca van ser presentades al Seminari de Literatura i Cultura de l'Edat Mitjana i l'Edat Moderna (SLIMM) del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona.⁵ Aquest treball ofereix els primers resultats de l'estudi del corpus de textos en vers copiats per Pagès. S'hi presenta un estudi de conjunt de les característiques versificatòries dels tres textos lul·lians en noves rimades: *Pecat d'Adam*, copiat al manuscrit de Palma (ms. P); *D'oració*, cinquena part de la *Medicina de peccat* copiada al manuscrit de Munic (ms. M); *Aplicació de l'Art general*, copiada al manuscrit de Roma (ms. R).

La selecció del corpus s'ha fet tenint en compte l'esquema estròfic i mètric dels textos: s'han analitzat els tres textos que presenten el mateix tipus d'esquema (noves rimades formades per apariats octosíl·labs) i s'han deixat de banda les *Regles*, compos-

4. Les característiques històriques i codicològiques dels manuscrits copiats per Guillem Pagès han estat ben estudiades per Albert Soler (2004, 2006 i 2010: 186-188).

5. Simone Sari, «La trasmissione primigenia della poesia lulliana: da Guillem Pagès al 'canzoniere' ms. Bib. Cat. 2017», SLIMM, Universitat de Barcelona, 6 de febrer de 2018.

tes per cinc estrofes monorimes de versos alexandrins. L'estudi es fonamenta en una anàlisi textual i mètrica sistemàtica dels tres testimonis produïts per Pagès, però també en compte les principals edicions dels tres textos i els altres testimonis medievals que els transmeten. L'objectiu és identificar i descriure els fenòmens de versificació que formen part del sistema de l'autor i les característiques d'escriptura del vers que són pròpies del sistema del copista.

2. TEXTOS EN NOVES RIMADES COPIATS PER GUILLEM PAGÈS

Els textos en vers copiats per Guillem Pagès ocupen una posició secundària dins dels còdexs. Tret del manuscrit de Roma (ms. *R*), que és de format més reduït i només conté el text en vers, en els altres còdexs aquests textos estan copiats després d'obres en prosa i tenen un tractament decoratiu menys elaborat que aquestes (Soler 2006: 231-234; Sari 2018: 140). Pel que fa a la disposició del text a la pàgina, el copista segueix el model de *mise en page* habitual de textos narratius i èpics en vers: text a doble columna (excepte el ms. *R*, que presenta el text a una sola columna), un vers per línia, amb la inicial en lletra majúscula i separada uns mil·límetres de la resta del vers (Soler 2006: 234). Vegem quina estructura presenten els tres textos en noves rimades copiats per Pagès.

2.1 *PECAT D'ADAM*

El *Pecat d'Adam* (*PA*) és un poema de dos-cents versos amb un objectiu doctrinal explícit: respondre els dubtes teològics que planteja «un seynor rey qui be enten» (v. 1) entorn del pecat original.⁶ El discurs està organitzat en quatre grans seccions argumentals: 1) introducció (v. 1-36), en què es presenta la meravella del rei com a motivació de l'obra, i s'enuncia el primer dubte (v. 1-29) i l'encàrrec que assumeix l'autor de respondre'l (v. 30-36); 2) exposició de la resposta teològica (v. 37-129), formada per una premissa general (v. 37-54), una argumentació en tres parts (v. 55-76, v. 77-91, v. 92-120) i una conclusió (v. 121-129); 3) exposició del segon dubte teològic (v. 130-196),

6. Totes les citacions d'aquest treball són una transcripció dels testimonis de Pagès, feta seguint els criteris de la col·lecció Nova Edició de les Obres de Ramon Llull (NEORL).

que inclou la formulació del dubte (v. 130-144) i l'exposició de la resposta (v. 145-196), amb l'argumentació (v. 145-189) i la conclusió (v. 190-196); i 4) colofó (v. 197-200).⁷

La tradició manuscrita d'aquest poema és prou significativa: actualment se'n conserven vuit testimonis medievals i vuit de moderns.⁸ En la còpia de Guillem Pagès (ms. *P*, f. 75-76), no hi ha cap rúbrica a l'inici del text i el primer vers està encapçalat per una inicial filigranada de mòdul petit. L'organització del discurs en quatre seccions principals està marcada amb calderons davant del primer vers de cada secció. També hi ha un calderó a l'inici del v. 55, per a marcar l'inici de l'argumentació després de la premissa general que obre la primera resposta. Alguns manuscrits posteriors afegeixen més marques de divisió del discurs dins d'aquestes seccions principals, d'acord amb l'organització interna del discurs suara assenyalada, però el nombre i la posició d'aquestes marques és variable, com també ho és la marca del colofó; en canvi, l'inici de les dues seccions centrals i l'inici del v. 55 són marcats en totes les còpies medievals. Els mateixos testimonis que afegeixen marques complementàries de divisió del discurs també transmeten un íncipit en prosa que presenta l'obra com a resposta a una petició del rei de Mallorca. D'acord amb aquest íncipit, i per falta de dades sobre la data i l'autoria del poema a l'interior del text, tradicionalment s'havia situat la composició de l'obra a l'entorn de Jaume II de Mallorca entre 1276-1283, però la còpia del text després de la *Taula general* al ms. *P* és un indici fefaent per a situar la composició d'aquest poema l'any 1294 a l'entorn del rei Jaume II d'Aragó (Soler 2006: 250-252).

2.2 D'ORACIÓ

El text *D'oració* correspon a la cinquena part de la *Medicina de pecat*, una obra que es presenta com un electuari moral per a ajudar els pecadors a alliberar-se del pecat i mantenir la salut de l'ànima mitjançant cinc remeis: la contrició, la confessió, la satisfacció, la bona temptació i l'oració. L'obra, de 5870 versos, consta d'un pròleg de divuit versos i d'un colofó de catorze, i es divideix en cinc parts, una per a cada remei. Cada part s'organitza en diferents sèries de principis doctrinals i artístics que uneixen temàticament els capítols; les parts IV i V, i les dues últimes seccions de la quarta part, estan encapçalades per un pròleg.⁹

7. L'obra es pot llegir en l'edició de Galmés (Llull 1936: 61-73). Cal advertir, però, que presenta alguns errors i problemes de versificació que no es troben en el testimoni de Pagès i en altres testimonis de la tradició.

8. Per a la tradició textual d'aquest poema, vegeu la fitxa de l'obra a la Llull DB (III.13.bis).

9. Per a l'estructura i l'objectiu de l'obra, vegeu Fernández-Clot (2012 i 2018), i Llull (2019: 8-23 i 371-375). Per a l'edició del text, vegeu Llull (2019: 112-367). Les citacions de passatges de la part *D'oració* fetes en

La part *D'oració* consisteix en un mètode de contemplació basat en nou de les deu regles o qüestions de l'Art lul·liana. S'obre amb un pròleg de vint versos apariats octosíl·labs i s'organitza en nou capítols escrits en noves rimades d'extensió variable (1188 versos en total). Cada un dels set primers capítols desenvolupa un model d'oració contemplativa en primera persona que es fonamenta en una qüestió sobre la natura divina (què és, de què és, per què és, quant és, qual és, quan és, on és); en canvi, els dos últims capítols (qüestions de manera i amb què) descriuen les funcions de l'oració i expliquen com s'han d'aplicar correctament. El discurs d'aquests capítols s'organitza en diverses seccions, cadascuna de les quals desenvolupa un motiu concret de contemplació d'acord amb cada qüestió (capítols 1-7) o bé ofereix una instrucció concreta sobre el bon ús de l'oració (capítols 8-9).

Aquest text ha tingut una doble transmissió manuscrita: una com a part de la *Medicina de peccat* (de la qual es conserva un testimoni medieval i el seu *descriptus* modern) i una altra com a opuscle independent (de la qual es conserven quatre testimonis medievals, un de modern i una còpia de la versió llatina moderna), en tots dos casos amb el colofó que situa la finalització de l'obra a Mallorca pel juliol de 1300.¹⁰ Com posa de manifest la còpia de Guillem Pagès (ms. *M*), la difusió de la part *D'oració* com a opuscle autònom es deu a la voluntat de l'autor, probablement per a assegurar una major difusió d'un text que, com a mètode de contemplació basat en les regles i qüestions de l'Art, és innovador dins de la producció lul·liana i també pot ser llegit al marge de l'electuari (Fernández-Clot 2012: 45-47; Llull 2019: 13-14 i 21-23).

Tant al manuscrit de Pagès (ms. *M*, f. 15-24) com en les altres còpies medievals, les rúbriques i les inicials assenyalen el començament del text (o l'inici d'aquesta part de la *Medicina de peccat* en el manuscrit que transmet tota l'obra) i l'inici de cada capítol. La divisió interna dels capítols en diverses seccions temàtiques es marca amb un calderó al ms. *M* i amb aquest mateix signe o amb una inicial secundària en altres testimonis. El capítol 8 «De manera d'oració» és l'únic en què l'organització interna del discurs no es tradueix en una compartimentació en paràgrafs, ni al manuscrit de Pagès ni a les altres còpies del text; algunes mans posteriors, però, han afegit diverses marques de paràgrafs i títols als marges del ms. *M* per assenyalar les instruccions i els temes que es presenten en aquest capítol (f. 22r-23r).

aquest treball segueixen la numeració de versos de l'edició crítica. Cal tenir en compte que Galmés afegeix els dos versos de la invocació de l'obra en la numeració de versos de la seva edició (Llull 1938: 1-205).

10. Per a la tradició textual de la *Medicina de peccat* i de la part *D'oració*, vegeu la fitxa de l'obra a la Llull DB (III.44 i III.44b) i Llull (2019: 20-56). Per a la datació de l'obra, vegeu Llull (2019: 3-5).

2.3 APLICACIÓ DE L'ART GENERAL

L'*Aplicació de l'Art general* (AA) és una obra acabada d'escriure a Mallorca pel març de 1301 que mostra, amb intenció divulgativa, com s'apliquen els principis i les regles generals de l'Art en set branques del saber: teologia, filosofia, lògica, dret, medicina, retòrica i moral. El text, format per 1131 versos, consta d'un pròleg de divuit versos i d'un colofó de dotze, i es divideix en set parts, una per a cada disciplina. Cada part s'organitza en sis distincions diferents i, de manera excepcional, la primera distinció de teologia es divideix en quatre figures. Cada un d'aquests capítols, escrits en tirades de noves rimades d'extensió variable, funciona com una unitat formal i de sentit, en què s'exposa com funciona un principi o una regla aplicats a una disciplina.¹¹

El text es conserva únicament al còdex copiat per Guillem Pagès (ms. R) i en dos testimonis moderns.¹² Al ms. R el text, disposat a una sola columna, no està encapçalat per cap rúbrica, i la inicial no presenta cap tipus de decoració. L'inici dels capítols es marca amb una rúbrica que identifica la distinció de cada disciplina («De la primera distinció en theologia», f. 1r), però el primer vers no presenta inicial pintada; l'últim vers de cada capítol es marca amb un trèvol horitzontal. El colofó també s'identifica amb una rúbrica («De la fi d'est libre», f. 25r). No s'hi utilitzen calderons ni altres marques de paràgraf per a compartimentar el discurs dels capítols. Alguns versos són afegits al marge, en una lletra més textual (v. 431, f. 10r; v. 525, f. 12v); tot i que no semblen de la mà de Pagès, aquests afegits són fets en un procés de revisió de la còpia.

3. FENÒMENS DE VERSIFICACIÓ

3.1 ESTROFISME

En els tres textos presos en consideració, el model de noves rimades en aparellats octosíl·labs és idoni per a articular un discurs fonamentalment expositiu en tirades més o menys llargues de versos, sigui en una estructura seqüencial formada per diverses seccions argumentals (com a l'*PA*), sigui en una estructura compartimentada en diferents capítols (com a l'*AA* i a la part *D'oració*). En aquest darrer cas, cada capítol funciona com una unitat temàtica i formal, pot tenir una extensió variable en funció

11. Per a l'estructura de l'obra, vegeu el quadre que presenta Sari (2012: 384). El text es pot llegir en l'edició de Galmés (Llull 1938: 207-251); cal advertir, però, que no va poder consultar el manuscrit copiat per Pagès.

12. Per als testimonis, vegeu la fitxa de l'obra a la Llull DB (III.49).

de les necessitats expositives i es pot dividir en diverses seccions temàtiques i unitats argumentals.

Des del punt de vista de la versificació, doncs, les noves rimades formen una seqüència contínua al llarg de tot el text del *PA* i a cada capítol de l'*AA* i de la part *D'oració*. Això explica el fet que, en algunes ocasions, la divisió del discurs en diferents punts o seccions argumentals impliqui un partiment de l'apariat. Al *PA* aquest fenomen es produeix tant en la divisió de seccions principals (v. 129-130) com en la divisió interna del discurs d'una secció (v. 29-30, 54-55, 91-92, 189-190). Al *D'oració* és emprat en dues ocasions per a la divisió de seccions temàtiques d'un capítol (v. 5008-5009 i v. 5851-5852), però de manera més recurrent per a dividir l'exposició d'un motiu concret dins d'una secció (v. 4873-4874, 5023-5024, 5063-5064, 5121-5122, 5149-5150, 5242-5243, 5263-5264, 5363-5364, 5409-5410, 5427-5428, 5462-5463, 5520-5521, 5561-5562, 5580-5581, 5779-5780, 5835-5836), per a introduir les peticions del jo pecador (v. 4829-4830, 5207-5208, 5303-5304, 5470-5471), o per a dividir l'exposició del capítol 8 (v. 5624-5625, 5630-5631, 5636-5637, 5654-5655, 5691-5692). A l'*AA* és emprat per a introduir les seccions de tancament d'algunes parts (v. 251-252, 419-420, III6-III7) i per a introduir la conclusió d'un argument a l'interior d'alguns capítols (v. 135-136, 187-188, 215-216, 334-335, 502-503, 538-539, 605-606, 655-656, 906-907, 1062-1063).

Es tracta d'un recurs habitual en els textos narratius i didàctics escrits en noves rimades, que respon a una funció mnemònica clara: situar una pausa sintàctica o un canvi d'argument després del primer vers de l'apariat facilita la represa del discurs gràcies a la rima del segon vers. Si bé Llull no aplica aquest recurs de manera sistemàtica en tots els casos de pausa sintàctica o divisió del discurs, l'ús que en fa en diversos punts del *PA* i dels capítols de l'*AA* i de la part *D'oració* és un indicatiu del bon coneixement que tenia de les noves rimades i dels mecanismes mnemònics propis d'aquest esquema de versificació.¹³

D'altra banda, en tots tres textos hi ha alguns casos en què es trenca l'esquema d'apariats i la unitat de rima és de tres versos en lloc de dos. Cal advertir que aquest trencament de l'esquema d'apariats es documenta en tots els testimonis medievals dels textos i, tot i que en algun cas hi ha una pausa sintàctica després del primer o el segon vers, no s'observen llacunes de sentit en els passatges en què es produeix. S'ha de considerar, doncs, un fenomen de variació de l'esquema estròfic aplicat per l'autor.

13. Aquest recurs també és utilitzat en la divisió de seccions de la *Lògica del Gatzell* (Rubió 1985 [1913-1914]: 131), i en la divisió interna dels capítols de la quarta part de la *Medicina de peccat*, escrits també en tirades de noves rimades d'extensió variable (Llull 2019: 219-318).

PA	v. 51-53	poder : dever : (a)ver
	v. 68-70	libertat : donat : libertat
Oració	v. 5217-5219	deitat : paternitat : engenrat
	v. 5244-5246	bontat : bonificat : mesclat
	v. 5429-5431	cel : Gabriel : Rafael
	v. 5558-5560	seynor : dousor : major
	v. 5571-5573	será : aurá : volrá
	v. 5668-5670	devoció : ymagenació : raó
AA	v. 39-41	bontat : bonificat : engenrat
	v. 126-128	conclusió : questió : responció
	v. 277-279	negar : mesclar : bonificar
	v. 600-602	s'enten : discorrimen : veramen
	v. 701-703	tremesclat : sanitat : mesclat
	v. 854-856	mesclar : significar : ornar
	v. 879-881	apropiada : vegada : ornada

Taula 1. Agrupacions de tres versos

En les còpies de Pagès la majoria d'aquests casos han estat detectats pel copista, que els ha assenyalat amb dos tipus de marques. D'una banda, en tots els casos d'agrupacions de tres versos de l'AA, afegeix un trèvol en posició horitzontal al final de l'últim vers de la unitat. Es tracta d'un senyal que el copista utilitza de manera recurrent per marcar el final de les rúbriques i el final d'algunes seccions dels textos (en prosa i en vers), i que en les obres rimades també es pot trobar, tot i que de manera menys sistemàtica, al primer vers d'una secció i al final de l'últim vers d'una cara de foli.¹⁴ Tenint en compte aquests usos, doncs, el senyal es pot entendre com una indicació que la unitat rimada acaba després del tercer vers. D'altra banda, en la còpia de l'opuscle *D'oració*, Pagès només assenjala tres dels sis casos d'agrupacions de tres versos que hi ha al text (v. 5217-5219 i v. 5244-5246 al f. 19r; v. 5668-5670 al f. 22v), i ho fa amb un altre tipus de marca: després del tercer vers deixa una línia d'escriptura en blanc i hi afegeix una ratlla sinuosa de principi a final de línia per omplir el buit. Es tracta del mateix recurs que utilitza al f. 4v, en l'espai reservat per a la còpia d'una figura en el comentari de la proposició II.8 del *Tractatus compendiosus de articulis fidei catholicae*: per manca d'espai, la figura es va haver de dibuixar al marge, el requadre reservat dins la columna va quedar en blanc i el copista va afegir quatre ratlles sinuoses

14. El v. 70 del PA i el v. 602 de l'AA tenen aquest senyal, però són al mateix temps l'últim vers d'una unitat de tres i l'últim vers copiat al recto i al verso del foli, respectivament.

de color vermell en l'espai de cada línia d'escriptura en blanc per indicar que no falta text. Tenint en compte aquest cas, doncs, és probable que Pagès comprovés si faltava un vers en els casos assenyalats de l'opuscle *D'oració* i que omplís la línia en blanc per indicar que no hi manca cap vers.¹⁵

Des del punt de vista de les rimes, és habitual trobar la mateixa terminació en aplegats successius: *PA*, v. 137-140 (-at, amb repetició del mot-rima *peccat* al primer vers de cada aplegat), v. 157-160 (-ar), v. 169-172 (-e, amb repetició del mot-rima *bé* als v. 169 i 172); *Oració*, v. 4973-4976 (-es, amb repetició del mot-rima *es* als v. 4973, 4975, 4976), v. 5049-5052 (-atz), v. 5063-5066 (-ar), v. 5073-5076 (-ar), v. 5159-5162 (-at), v. 5257-5260 (-at), v. 5576-5579 (-at), v. 5683-5686 (-ar); *AA*, v. 436-439 (-at, amb repetició del mot-rima *proprietat* als v. 437 i 438), v. 778-781 (-at), v. 782-785 (-al), v. 928-931 (-at), v. 994-997 (-ment), v. 1046-1049 (-as). A la part *D'oració* i a l'*AA*, hi ha alguns casos en què la repetició de rima es produeix entre versos successius en els quals la pausa sintàctica o la divisió del discurs se situa abans del segon aplegat: *Oració*, v. 4935-4938 (-ir, amb repetició del mot-rima *servir* al segon vers de cada aplegat), v. 5007-5010 (-e); *AA*, v. 418-421 (-ar). També és habitual que el mateix mot-rima es repeteixi en versos molt propers (rims tornats), com s'observa clarament al *PA* amb els mots *peccat* i *libertat* als v. 64-74 i amb el mot *res* als v. 75-84, als capítols de la part *D'oració* amb els termes que identifiquen les dignitats (per exemple, *bontat* als v. 4705, 4715, 4721, 4729, 4747, 4752, 4757, 4769, 4774, 4791 del primer capítol), i com posa de manifest el rimari de l'*AA* (Sari 2012: 388-395).¹⁶

3.2 MÈTRICA I CONSONÀNCIA DE LES RIMES

Tots tres textos estan compostos en versos octosíl·labs, d'acord amb l'esquema mètric habitual de les noves rimades en àrea occitanocatalana (Di Girolamo 2003: 62-67). Hi ha, però, una excepció a les distincions 1-6 de la part v (*De medicina*) i 1-5 de la part vi (*De retòrica*) de l'*AA*. En aquests capítols l'autor, probablement condicionat pels versos de terminació paroxítona amb què s'obre el capítol v.1, canvia l'esquema mètric i, en lloc de vuit síl·labes, els versos passen a ser sistemàticament de set (v. 683-991); a l'últim capítol de la sisena part es recupera l'ús de versos de vuit síl·labes fins al final de l'obra.

15. L'annex 1 mostra un exemple d'agrupació de tres versos en cada una de les còpies de Pagès, amb els diferents tipus de marca utilitzats.

16. Els diversos recursos utilitzats en la composició de les rimes en les obres en noves rimades han estat estudiats pel que fa a l'*AA* (Sari 2012: 380-385) i al conjunt de la *Medicina de peccat* (Llull 2019: 18-19).

En tots tres textos, el model mètric més emprat per l'autor és l'apariat octosíl·lab de terminació oxítona (o masculina); als capítols de l'*AA* compostos en heptasíl·labs, els apariats de terminació oxítona són de set síl·labes, amb una única excepció als v. 728-729, que són de vuit. Hi ha pocs apariats amb terminació paroxítona (o femenina), especialment al *PA* i al *D'oració*: dos apariats al *PA*, deu al *D'oració* i seixanta-un a l'*AA*.

El còmput mètric dels apariats de terminació paroxítona presenta dues variants: en alguns apariats, l'accent dels mots-rima recau en la setena síl·laba del vers (dos casos al *D'oració* i trenta-set a l'*AA*, divuit dels quals es troben en els capítols escrits en heptasíl·labs);¹⁷ en altres casos, en canvi, l'accent recau en la vuitena síl·laba del vers (dos casos al *PA*, sis al *D'oració* i vint a l'*AA*).¹⁸ Al quadre següent es mostren alguns exemples d'aquests dos esquemes mètrics en versos de terminació paroxítona:

	7 síl·labes (+1)		8 síl·labes (+1)	
<i>Oració</i>	v. 5057-5058	Deus es Deus per sa natura, per son esser e dretura	v. 5592-5593	loc qui de tot be a fretura e loc en qui totz temps mal dura
<i>AA</i>	v. 5-6	una es teologia, altra n'es filosofia	v. 62-63	eternalment e infinida sens qui no pot eser complida
	v. 685-686	e pot eser procurada ab figures e mostrada	v. 1012-1013	Vet doncs com retorica-s dada per aquesta Art e mostrada
<i>PA</i>			v. 145-146	E car la demanda-s formada sobre gran be, cové-sser dada

A l'*AA*, a més, hi ha tres apariats en què es compten set síl·labes fins a l'última tònica d'un dels versos i vuit en l'altre: v. 124-125 «especies de cascuna / sens contrariar de neguna»; v. 396-397 «en tant que per totes vies / te guardarás de dir falsies»; v. 1094-1095 «que moltes ne porás ateyner / si los semblans sabs depeyner». També hi ha un apariat format per un vers hipermètric d'onze síl·labes fins a l'última vocal tònica i un altre de set (v. 265-266).

En tots aquests casos d'apariats de terminació oxítona i paroxítona, la rima és consonant. A l'opuscle *D'oració* només hi ha uns pocs casos en què la rima dels apariats és entre consonants fonològicament semblants però no idèntiques: nasals *m-n* (v. 4995-4996, *gran* : *reclam*; v. 5224-5225, *estan* : *reclam*; v. 5851-5852, *dan* : *reclam*)¹⁹

17. Als capítols de l'*AA* compostos en heptasíl·labs (v. 683-991), els apariats de terminació paroxítona són sempre de set síl·labes fins a l'última vocal tònica. L'única excepció és als v. 1082-1083, en què es compten sis síl·labes fins a l'última vocal tònica.

18. A l'annex 2 s'enumeren tots els casos de versos de terminació paroxítona dels tres textos analitzats.

19. Al v. 5851 Guillem Pagès inicialment havia escrit «dam», però corregeix aquesta forma per «dan» ('dany'), que és la que hi ha en els altres testimonis; els mateixos mots-rima es troben als v. 5255-5256 (*reclam* :

o bé sibilants fricatives sordes *s-x* (v. 5071-5072, *es* : *segex*; v. 5345-5346, *matex* : *res*). A l'*AA* hi ha un cas en què la rima es produeix entre una forma verbal acabada en *-as* i un substantiu postverbal acabat en *-ars* (v. 613-614 *sabrás* : *aplicars*). Sens dubte, es tracta de llicències atribuïbles a l'autor.

Cal remarcar que en les còpies de Pagès la consonància de les rimes és respectada també des d'un punt de vista gràfic. Així, per exemple, el so africacat alveolar a final de mot es representa sempre amb el dígraf *-tz*, i l'alternança gràfica entre *-n* i *-nt* en la representació del grup *-nt* a final de mot (en substantius acabats en *-ment*, adverbis, gerundis, correlatius d'agent actual i adjectius) s'homogeneïtza entre els dos mots-rima d'un aplegat, tant si la rima és entre mots que etimològicament tenen el grup *-nt* com si és entre un mot acabat en *-nt* i una forma verbal acabada en vocal + *n*, i també en les formes de plural (*-ns*). Vegeu, a tall d'exemple, els casos següents:

<i>PA</i>	v. 11-12	mandament : faliment	v. 15-16	enten : falimen
	v. 119-120	nient : clarament	v. 125-126	consequens : niens
<i>Oració</i>	v. 4755-4756	bonificant : engenrant	v. 4743-4744	remembran : bonifican
	v. 5773-5774	amament : enteniment	v. 5769-5770	enten : amamen
	v. 5787-5788	ajudant : pujant	v. 4723-4724	gran : aman
<i>AA</i>	v. 332-333	acordant : dubtant	v. 338-339	daran : sercan
	v. 286-287	mesclament : comensament	v. 306-307	comensamens : significamens

Només hi ha un aplegat de terminació paroxítona en què els dos versos tenen vocals tòniques diferents (*Oració* v. 4925-4926, *persona* : *comuna*). Pel que fa als aplegats de terminació proparoxítona, només hi ha un cas al *D'oració* en què l'accent del mot-rima recau sobre la sisena síl·laba del vers i la rima és consonant: v. 5817-5818 «e qui ama luxuria / a Deu fa gran injuria». En un altre aplegat de l'*AA*, els dos versos tenen vocals tòniques diferents (*AA* v. 424-425, *sciencia* : *sapia*).

Al costat d'aquests dos casos en què la terminació paroxítona i proparoxítona del mot-rima presenta vocals tòniques diferents, tant a l'*AA* com a l'opuscle *D'oració*, hi ha altres aplegats formats per versos que no tenen la mateixa terminació. En alguns casos, l'aplecat està format per un vers de terminació oxítona acabat en vocal i un vers de terminació paroxítona; en d'altres, l'aplecat consta d'un vers de terminació paroxítona i un de terminació proparoxítona. En tots aquests casos es produeix una equivalència sil·làbica dels dos versos i l'accent dels mots-rima paroxítons i proparoxítons es desplaça

dam), amb la forma «dam» també en altres testimonis del text. D'altra banda, als v. 5612-5613 la còpia de Pagès conté una correcció al segon vers que sembla motivada per la consonància de la rima (*deman* : *n'am* > *deman* : *man*) i que reporta variants que divideixen la tradició (Llull 2019: 72-74 i 356).

a l'última síl·laba. D'acord amb això, la rima es fa amb l'última vocal dels mots-rima de l'apariat, que generalment és una *-a*, excepte als v. 171-172 (*-es*) i v. 370-371 (*-er*) de l'AA. Aquest fenomen, que Jordi Rubió i Balaguer ja va descriure en el seu estudi de la *Lògica del Gatzell* (Rubió 1985 [1913-1914]: 136-137) i que es troba també en altres parts de la *Medicina de peccat* (Llull 2019: 17-18), és una llicència mètrica relativament recurrent en diverses literatures romàniques medievals, que actualment es coneix com a *lex Mussafia* (Mussafia 1895; Fassanelli 2012; Sari 2018: 135-136).

	<i>Vers oxíton i paroxíton o proparoxíton</i>		<i>Vers paroxíton i proparoxíton</i>	
Oració	4677-4678	setena de loc se dirá; huytena es de manera	4925-4926	e está ents e persona e en tal altea comuna
	5265-5266	car cascú tot lo tot está, car la divina persona	5753-5754	e qui i met prudencia, fortitudo e trempansa
	5496-5497	e·l tro: Jhesus e·l mig está e pres d'el sancta Maria		
AA	56-57	car cascuna natura a per que no sia osiosa	21-22	Conex hom sa essencia per la primera figura
	129-130	per la primera regla d'A ²⁰ segons que es ordenada	116-117	Parlar potz de Deu per regles discurrent lurs especies
	183-184	ab qui Deus fa tot so que fa en si e en creatura	330-31	per cascuna especia e que·ls significat sia
	221-222	de les letres en qui está ²¹ tanta veritat plegada	352-53	e si s'a la essencia de tot so qui creat sia
	255-256	com l'Art qui general está pusca esser aplicada	424-425	Logica es sciencia per la qual home sapia
	259-260	de so que es e so que fa; enperó la sua·juda		
	370-371	a l'enteniment de son ver per so que·s fassa conexer		
	480-481	e autrésí fallasia ab les regles s'atrobará		
	623-624	e car especial está dejús cel d'on a sa forma ²²		

Taula 2. Apariats de diferent terminació: *lex Mussafia*

20. Galmés edita «reglada» (Llull 1936: 214).

21. Una mà posterior corregeix «esta» per «estada», que és la lliçó que transmeten els altres testimonis del text; Galmés edita «qui's estada» (Llull 1936: 221).

22. Galmés edita «d'on sa forma ha» (Llull 1936: 232).

Un cop s'han tingut en compte els condicionaments que les diferents terminacions del vers poden tenir en la rima i la mètrica, es pot observar que són molt poques les irregularitats en el còmput mètric d'aquests textos. Cal remarcar, a més, que les còpies fetes per Guillem Pagès segueixen uns criteris sistemàtics d'estructuració sil·làbica i representació de vocals en contacte en funció de les necessitats mètriques (apartat 4), i contenen poquíssims errors de transmissió que afectin la mesura del vers. Això permet identificar força bé els casos d'hipometria i d'hipermetria que poden derivar del text original, esmenar els casos en què l'addició o supressió d'una vocal o d'una síl·laba no altera el sistema d'alternança de formes lèxiques o morfològiques dels textos i reconèixer les possibles llicències mètriques en la pronunciació de vocals de síl·labes diferents que s'apliquen.

En primer lloc, tenint en compte que és habitual l'alternança en l'ús de formes com *hom/home*, *trobar/atrobar*, *veritat/vertat* o *pus/pusque* en funció de les necessitats mètriques, diversos casos d'hipometria o hipermetria que es detecten en les còpies de Pagès i en altres testimonis de la tradició de l'opuscle *D'oració* i de l'*AA* es poden esmenar fàcilment: *Oració* v. 5015 «saviea, veritat, amor» (*veritat* > *vertat*),²³ v. 5040 «per que pusque la .i^a. l'autra es» (*pusque* > *pus*), v. 5387 «a hom en ela tan gran» (*hom* > *home*), v. 5423 «e quant fo liat e pres» > «e quant el fo liat e pres»; *AA* v. 161 «segons lur deffinio» (error per «deffinició»), v. 724 «per c'ab els potz trobar» (*trobar* > *atrobar*), v. 735 «e si tu vols home guarir» (*home* > *hom*).

En segon lloc, es posa de manifest que es respecten els diftongs i els hiats en interior de mot, així com els hiats en les terminacions *-ia*, *-ea* i *-ió* dels substantius. Són molt pocs els casos en què caldria fer sinèresi per a adequar el nombre de síl·labes del vers al còmput mètric: *D'oració* v. 5220 «per propria filiació» (rima amb *espiraciô*); *AA* v. 652 «ab justicia de la bontat» i en la terminació *-ió* en versos dels capítols escrits en heptasil·labs (v. 726 «si ben sabs diffinicions», v. 751 «está la procuració», v. 760-761 «car general condició / d'est'Art hi es occasió»).²⁴

Un altre aspecte que cal tenir en compte pel que fa a la mesura del vers són els fenòmens d'afèresi, apòcope, elisió o sinalefa que es poden produir entre vocals en contacte de dos mots diferents. Si bé la representació d'aquests fenòmens està molt condicionada pels usos gràfics dels copistes, la tendència general és evitar l'elisió de vocals quan són necessàries per a la mesura del vers, especialment en el cas de deter-

23. També es podria fer sinèresi a *saviea* (sa-vie-a), però aquesta llicència no es documenta en cap altres cas.

24. El v. 761 també es podria resoldre amb una sinalefa entre «hi es», però tenint en compte, en primer lloc, els usos gràfics de Pagès pel que fa a la representació de vocals en contacte (vegeu l'apartat 4) i, en segon lloc, que el còmput del primer vers de l'apariat només es pot adequar fent sinèresi a la terminació *-ió* del mot rima, és raonable que també calgui fer sinèresi al segon vers.

minants, pronoms i preposicions. A l'apartat següent es descriu el tractament que fa Guillem Pagès de les vocals en contacte de mots diferents i de les implicacions que té en el còmput mètric dels tres textos analitzats.

Deixant de banda aquests factors, només resten un cas d'hipometria i dos casos d'hipermetria a l'opuscle *D'oració*, i sis casos d'hipometria i cinc d'hipermetria a l'*AA*. Al *PA*, en canvi, no es detecta cap imperfecció en la mesura dels versos.

	<i>Versos hipomètrics</i>		<i>Versos hiper mètrics</i>	
<i>Oració</i>	v. 4674	Quinta es de qualitat (7)	v. 5257	Es .i. altre qual Crist apelat (9)
			v. 4884	e de bonificat engenrat (9) ²⁵
<i>AA</i>	v. 171-172	Ab les condicions (6) aurás moltes raons (6)	v. 265	Per la primera e segona figura (10')
	v. 642	dret com sia atrobat (7)	v. 567	es dret et qui saber be lo volgés (10)
	v. 1082-1083	enaxí de cascuna (6') vertut d'una en una (6')	v. 728-729	de medisina car sercar (8) ab eles porás atrobar (8) ²⁶
	v. 1117	Vet, doncs, e com t'es donat (7)		

Taula 3. Versos de mesura irregular

4. MÈTRICA I ESCRITURA DEL VERS EN LES CÒPIES DE PAGÈS

L'anàlisi mètrica de les còpies de textos en noves rimades fetes per Guillem Pagès posa de manifest que aquest copista és especialment curós pel que fa al còmput mètric. Com acabem de veure, són molt pocs els casos en què la mesura del vers no s'adequa al còmput de vuit o set síl·labes en funció del tipus de terminació de vers. D'altra banda, es pot observar que Pagès segueix un criteri molt sistemàtic pel que fa al tractament de vocals en contacte entre mots diferents i que adequa la representació de vocals a les necessitats del còmput de síl·labes que cal fer en cada vers. Això vol dir que, en casos de contacte vocàlic, s'elideixen les vocals que no s'han de comptar per a la mesura del vers, i només es representen les vocals en contacte que pertanyen a dues síl·labes diferents o, en casos de contacte de vocal + *i/u*, que poden formar diftong.

25. La còpia de Pagès i altres testimonis de la tradició transmeten la forma «bonificar» en lloc de «bonificat», però es tracta d'un error en l'ús dels correlatius de *bondat* per a identificar les persones de la trinitat: en aquest cas, el correlatiu «bonificar» per a fer referència al Fill és un error (Llull 2019: 70 i 327).

26. Aquests versos formen part del passatge de l'*AA* escrit en heptasíl·labs. Hi ha la possibilitat de corregir «atrobar» per «trobar» al segon vers, però el primer vers continuaria sent de vuit síl·labes en lloc de set.

El copista marca els casos d'afèresi i d'apòcope mitjançant la supressió d'una vocal àtona (*a, e*) i l'aglutinació dels mots en contacte: *PA* v. 146 «sobre gran be cove·s ser dada», v. 155 «car no pogr'esser libertat», v. 120 «segons c'avem dit clarament»; *Oració* v. 4904 «no pot ignorancia·ver», v. 4917 «e·m fassa·star obedient», v. 4907 «quar Deus payr'es de si metex»; *AA* v. 551 «ab que sabjes pendr'exemplar», v. 558 «en logic'ab l'universal». També marca els casos d'elisió de la vocal d'un determinant o un pronom mitjançant l'enclisi i la proclisi: *PA* v. 25 «si·l mandament no fos estat», v. 29 «rasó·s poc d'aysó escusar», v. 80 «e volc s'enclinar»; *Oració* v. 5296 «e mou lo cel, l'ayre e·l tro», v. 5324 «e vuyl m'esforsar», v. 4714 «que de vos sola m'enamora», v. 4885 «aysó metex dic d'infinir»; *AA* v. 151 «e si·ls termens no·t son donatz», v. 646 «con fasses dret d'aquel castel», v. 1054 «segons que·t n'es exempli dat».

En casos de contacte de dues vocals tòniques, també és possible l'apòcope de *-e*, especialment quan el primer mot és el pronom *què*: *Oració* v. 4929 «per qu'eu aquel de que aor», v. 5617 «per c'om deu l'u e l'altr'amar»; *AA* v. 634 «mas de voler per qu'es aut». També es pot produir afèresi de *-e*, especialment quan el segon mot és la forma verbal *és* (*PA* v. 145 «e car la demanda·s formada»; *Oració* v. 5038 «cascuna·s l'altra per vertat»; *AA* v. 428 «e logica·s d'universals»), o bé quan el primer mot és un monosíl·lab acabat en *i*: *PA* v. 13 «qui no fora si·l no manás», v. 81 «qui·s contra res qui es lo be»; *Oració* v. 5706 «un Deu qui·s cada dignitat»; *AA* v. 459 «ab lo subject, e si·s girat», v. 665 «qui·s en esta distinció». En canvi, el contacte entre la conjunció condicional *si* i el pronom personal *eu* es resol de dues maneres diferents: amb afèresi del pronom i diftong al *PA* (v. 33 «e·l senyor rey, si·u dic lo ver») ²⁷ i amb apòcope de la conjunció al *D'oració* (v. 5597 «e s'eu vay lay será raó»).

Pel que fa als pronoms *hi*, *ho* i *vos*, Pagès marca els casos en què els clítics s'uneixen al mot precedent amb les grafies *y*, *u* i *us*, respectivament, i amb aglutinació. En aquests casos, la *i* i la *u* passen a ser tractades com a semivocals i formen diftong amb la vocal del mot precedent: ²⁸ *Oració* v. 4751 «quar foray ociositat», v. 5729 «c'om noy poria enadir», ²⁹ v. 5563 «tant c'ome nou poria dir», v. 5314 «e queu sia do li·n m'amor», v. 4913 «per queus aor eus vul servir»; *AA* v. 8 «e que rectoricay sia», v. 998 «car la veritat quey está», v. 926 «feu ab tal diffiniment» (és a dir, «fe·ho» 'fes·ho'). En canvi, quan aquests pronoms tenen entitat sil·làbica s'escriuen separats del verb. En aquests casos, el pronom *hi* tant es troba amb la grafia *y* (*AA* v. 93 «e ja no y porás

27. Altres testimonis del text, però, resolen en «s'eu».

28. En la transcripció d'aquests exemples es manté l'aglutinació per a mostrar la forma adoptada per Pagès.

29. De manera excepcional, al v. 5692 d'aquest mateix text el contacte de *no* i *hi* es resol amb l'apòcope de *-o* («e si·n orar amor n'i val»), segurament per influència de l'antígraf. Aquesta solució, però, genera problemes d'interpretació del vers, la qual cosa explica les diverses variants de la tradició (Llull 2019: 68-69, 359).

falir») com amb *h* inicial (*PA* v. 16 «que Deus no hi fe falimen»; *AA* v. 379 «e no hy falirás en res»); el pronom *ho* adopta la grafia *o* en lloc de *u* (*AA* v. 564 «si no o fas e l'as mester»), i el pronom de segona persona adopta la forma plena *vos* (*Oració* v. 4996 «per que vos aor eus reclam»).

Així doncs, si dues vocals de mots diferents estan en contacte i s'han de tractar en síl·labes diferents per al còmput mètric, aquestes dues vocals estan representades gràficament, sense elisió ni aglutinació: *PA* v. 90 «que el sia alcuna re»; *Oració* v. 4724 «engranitz me en vos aman», v. 4920 «de si e de humanitat»; *AA* v. 669 «e fe la aplicació». Els exemples que es recullen a l'annex 3 són una petita mostra de la distinció pràctica que aplica Pagès pel que fa al contacte de vocals de mots diferents i a l'estructuració sil·làbica del vers en funció del còmput mètric: a la primera columna es mostren alguns casos d'aglutinació de mots que resulten de l'elisió d'una vocal i els casos d'enclisi de pronoms i diftong; a la segona columna es mostren casos paral·lels en què els mots s'escriuen separats i les vocals representades es compten en síl·labes diferents.

Algunes correccions detectades al ms. *M* (*D'oració*) posen de manifest l'atenció del copista en l'estructuració sil·làbica del vers. En dues ocasions, corregeix la forma «home» per «hom», raspant l'abreviatura de *-e*, per tal d'adequar la representació de vocals al còmput mètric: v. 5435 «aqueu temps c'om mays amarà» i v. 5624 «que Deus a ab hom en orar». En un altre cas, el copista marca l'afèresi de les vocals àtones dels substantius però no aglutina els substantius amb els determinants precedents (v. 5384 «vostre sencie vostre sser»), i una altra mà, segurament amb la voluntat de facilitar la interpretació dels mots, afegeix aquestes vocals.

D'altra banda, hi ha casos en què el copista estructura sil·làbicament el vers sense tenir en compte que ha omès un mot de la frase o una partícula d'un mot. Això fa que, un cop es restitueix aquesta omisió, es trenqui l'estructuració sil·làbica del vers d'acord amb el criteri de representació i elisió de les vocals en contacte en funció del còmput mètric. En un cas és el copista mateix qui, després de l'acte de còpia, restitueix el mot que manca: *Oració* v. 5039 «per que la .i^a. l'otra es», corregit per «per que <pusque> la .i^a. l'otra es», amb el mot afegit a la interlínia. En altres casos, en canvi, és probable que la correcció estigui feta per una altra mà: *Oració* v. 4706 «un poder .i^a. finitat» (corregit per «un poder .i^a. <in>finitat»), v. 5779 «mays puja·l tendre e amar» (corregit per «mays puja·l <en>tendre e amar»).³⁰

Són molt pocs els casos en què el copista no elideix les vocals que no s'han de tenir en compte per a l'estructuració sil·làbica del vers i el còmput mètric. En algunes

30. Per a la discussió d'aquests casos, vegeu Llull (2019: 75 i 81). Per a la caracterització de les intervencions fetes després de la còpia, vegeu Llull (2019: 31, n. 49).

ocasions, aquesta manca d'elisió és segurament un descuit del copista, ja que en altres versos sí que es produeix elisió en els mateixos contextos quan la vocal no s'ha de pronunciar: determinant + substantiu (*Oració* v. 5870); *de* + substantiu (*Oració* v. 4884 i *AA* v. 112, en què es produeix una assimilació gràfica condicionada per la pronunciació d'una lletra de l'alfabet de l'Art); conjunció + preposició *en* (*Oració* v. 4925 i *AA* v. 413, amb terminació de vers paroxítona); *a* i *e* àtones a final i a inici de formes nominals i verbals (*Oració* v. 4947 i *AA* v. 82, 423, 522, 660); *-a* àtona final + vocal tònica en substantius (*AA* v. 559); substantiu o verb acabat en *-a* o *-e* àtona final + conjunció *e* (*Oració* v. 4767, 4934, 5340, 5672); expressió *d'una en una*, especialment quan es troba a final de vers (*AA* v. 391, 597, 1101). En la resta de casos, però, la manca d'elisió es justifica per la naturalesa morfològica o gràfica dels mots en contacte:

(a) Substantiu acabat en *-ea* + conjunció *e* o preposició *ab* (*Oració* v. 4717, 5013; *AA* v. 49, 257, 698).³¹

(b) Adjectiu en acabat en *-i* o en la terminació *-a* de femení + conjunció *e* (*AA* v. 439 i 840).

(c) Mots acabats en *a/e* àtones + substantius o verbs començats en *i-* (*Oració* v. 5062, 5157, 5532, 5669, 5712). En aquests casos cal fer diftong.

(d) Conjuncions *e*, *o* + preposició *a* o *ab* (*Oració* v. 5568; *AA* v. 533, 288, 429, 739, 951); i conjunció *si* + preposició *ab* (*AA* v. 337).

(e) Numeral *un/una* representat amb xifra (*Oració* v. 4707; *AA* v. 701 i 597).

31. En aquest context, només es detecta un cas d'elisió d'aquesta vocal, però està condicionat pel caràcter enclític del pronom *hi* (que forma diftong amb el mot següent): *AA* v. 1000 «car bele-y-está de bonat» (escrit «beleyesta»).

Oració		AA ³²	
v. 5870	e per sa amor sia amat	v. 112	tro a la cambra da ·H · I · K·
v. 4880	e·s infinit de infinitat (<i>aglutinat</i>)	v. 413	e si en aysó te fadiges
v. 4925	e en tal altea comuna	v. 82	casun'en l'autra asajada
v. 4947	per vos membrar entendre amar	v. 423	en filo[so]fia especial
v. 4767	e·l payre e·l fil e·l esperit	v. 522	e per ela estan reglades
v. 4934	d'anima e de cors faytz me far	v. 660	Contra en juria e peccat
v. 5340	e qui fa ploure e lampagar	v. 559	que per logica hom te pot far
v. 5672	so es son entendre e amar	v. 257	a theologia e dir ver
v. 4717	poder saviea e amor ³³	v. 698*	a bonea e poestat
v. 5013	a vostra granea e bontat	v. 49	de granea ab magnificar
v. 5062	en sa bonea infinitat	v. 840*	contra contrari e menor
v. 5157	on no abasta ym agenar	v. 439	per si metexa e qualitat
v. 5532	e tota ym aginació	v. 533	vols e als altres coronels
v. 5669	pug sobre ym agenació	v. 996	d'est'Art e orna·n tot dictament
v. 5712	e aysó per obra infinita	v. 1077	fe, caritat e esperansa
v. 5568	e ab ³⁴ ver dir volria onrar	v. 288	e ab ³⁵ la tersera figura
v. 4707	una vertut e .i ^a . amor	v. 429	e ab ³⁶ les figures hom sap quals
		v. 739*	e ab que la vols ordenar
		v. 951*	o ab egual fe tu menor
		v. 337	si ab les regles les mesures
		v. 391	de les cambres d'una en una
		v. 597	car totes de .i ^a . en una
		v. 701*	la .i. en l'autre tremesclat
		v. 1101	e tu seguex d'una en .i ^a .

Taula 5. Elisions i aglutinacions no marcades

En definitiva, Pagès segueix un criteri molt sistemàtic a l'hora d'estructurar sil·làbicament el vers i de representar o elidir les vocals de mots en contacte en funció de si són necessàries o no per al còmput mètric. Les altres còpies medievals del *PA* i de la part *D'oració*, com tampoc les còpies modernes de l'*AA*, no presenten aquesta

32. Els asteriscs assenyalen els versos que formen part dels capítols escrits en heptasil·labs.

33. En aquest cas hi ha la possibilitat d'elidir la conjunció, ja que el vers forma part d'una enumeració de dignitats que continua (v. 4715-4719; Llull 2019: 320-321).

34. Manca la titlla central de la inicial «E».

35. Manca la titlla central de la inicial «E».

36. Manca la titlla central de la inicial «E».

mateixa regularitat en la representació sil·làbica de vocals en contacte.³⁷ Es tracta, doncs, d'un tret característic dels usos d'escriptura del copista col·laborador de Llull, que està condicionat per la representació sil·làbica del vers. En aquest sentit, és un tret exclusiu de les còpies de textos versificats, com també ho és la consonància gràfica de consonants finals dels mots-rima.

5. CONCLUSIONS

Aquest treball presenta el primer estudi de conjunt dels fenòmens de versificació d'un grup d'obres en vers de Ramon Llull. El corpus de textos ha estat seleccionat tenint en compte dos criteris: són textos compostos amb el mateix esquema estròfic i mètric (noves rimades en aplejats octosíl·labs), i són transmesos per manuscrits propers a l'autor i copiats pel mateix copista, Guillem Pagès. En primer lloc, s'han descrit els tres textos que responen a aquests criteris: *Pecat d'Adam* (copiat al ms. *P*), *D'oració* (cinquena part de la *Medicina de pecat* copiada com a text autònom al ms. *M*), *Aplicació de l'Art general* (copiat al ms. *R*). En aquesta descripció s'ha fet especialment atenció a l'estructura dels textos i als recursos amb els quals aquesta estructura és representada en les còpies de Pagès i en altres testimonis medievals.

En segon lloc, partint d'un estudi dels testimonis de Pagès i de les edicions d'aquests textos fins ara publicades (però també amb la consulta d'altres testimonis medievals en diversos punts crítics), s'han presentat alguns dels principals fenòmens de versificació identificats. Primer s'han descrit els fenòmens relacionats amb l'estrofisme: casos de partiment de l'aplejat, casos d'agrupacions de tres versos en lloc de dos i casos de repetició de la rima en aplejats successius. L'anàlisi ha continuat amb els fenòmens relacionats amb la mètrica i la terminació del vers: s'ha mostrat que el vers predominant és el de terminació oxítona, s'han exposat els casos de variació de còmput en els versos de terminació paroxítona i s'ha descrit una llicència detectada en aquests i altres textos lul·lians, que és habitual en diverses literatures romàniques (la *lex Mussafia*). També s'ha pogut comprovar que la rima és sempre consonant, excepte quan s'aplica la *lex Mussafia* i en alguns casos escadussers en què els mots de terminació oxítona presenten sons consonàntics semblants però no idèntics. Finalment, s'ha mostrat que són molt pocs els casos d'hipometria o d'hipermetria que presenten aquests textos, especialment en les còpies de Pagès, i que alguns versos es poden

37. Vegeu, a tall d'exemple, les consideracions sobre aquest fenomen en la còpia del text complet de la *Medicina de pecat* (Llull 2019: 382-385).

esmenar fàcilment tenint en compte possibles errors de transmissió, d'una banda, i l'alternança entre dues formes lèxiques (amb apòcope, síncope, afèresi, o sense) en funció de les necessitats mètriques, de l'altra.

Aquesta anàlisi estròfica i mètrica centrada en diversos textos ha permès constatar que Ramon Llull té un bon coneixement dels recursos de versificació, que segueix la regularitat estròfica i mètrica en l'aplicació de l'esquema de noves rimades, i que introdueix el mateix tipus de llicències en els diversos textos analitzats. D'altra banda, l'anàlisi textual i mètrica de les còpies de Pagès posa de manifest que, a diferència d'altres testimonis posteriors dels textos presos en consideració, aquest copista és molt sistemàtic a l'hora de representar les vocals extremes de mots en contacte, en funció de si són computables des d'un punt de vista mètric o no. Es tracta d'un fenomen que cal posar en relació amb els usos d'escriptura propis d'aquest copista. Ara bé, per a comprovar si es tracta d'un tret propi de Guillem Pagès o bé s'ha de posar en relació amb un model de *scripta* dels textos en vers en un àmbit lingüístic determinat i un període concret, cal ampliar l'estudi a altres obres i a altres còpies també del tombant del segle XIII i començaments del XIV.

ANNA FERNÀNDEZ-CLOT

Universitat de Barcelona

afernandez.clot@ub.edu

ORCID: 0000-0002-4504-6251

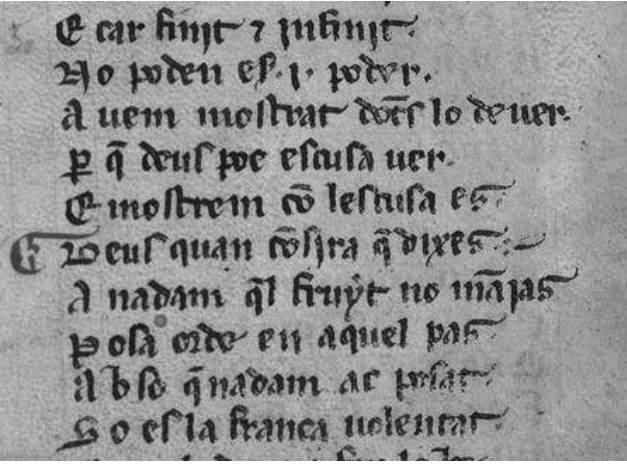
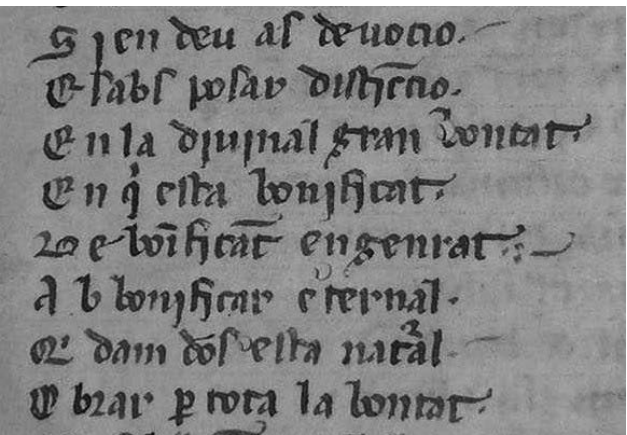
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA, L., J. SANTANACH & A. SOLER (2010) «Els manuscrits lul·lians de primera generació als inicis de la *scripta* librària catalana», dins A. Alborn, L. Badia, L. Cabré (ed.), *Translatar i transferir: la transmissió dels textos i el saber (1200-1500)*, Santa Coloma de Queralt, Obrador Edèndum, p. 61-90.
- DI GIROLAMO, C. (2003) «La versification catalane médiévale entre innovation et conservation de ses modèles occitans», *Revue des Langues Romanes*, 1, p. 41-74.
- FASSANELLI, R. (2012) «Questioni metriche galego-portoghese. Sulla cosiddetta *Lex Mussafia*», *Ars Metrica*, 2012/05. [<https://bit.ly/3ChiHGB>; 25/11/2020].
- FERNÀNDEZ-CLOT, A. (2012) «Una aproximació a la *Medicina de peccat* de Ramon Llull», *Studia Lulliana*, 52, p. 25-53. [DOI: 10.3306/Studialulliana.107.02]
- (2016) «Ramon Llull i l'ús de la poesia: característiques i evolució», *Mot so raso*, 15, p. 55-68. [DOI: 10.33115/udg_bib/msr.v15i0.22228]

- (2018) «La *Medicina de peccat* de Ramon Llull, un electuari moral en vers», dins L. Badia, J. Santanach i A. Soler (ed.), *Actes del Congrés de Clausura de l'Any Llull. «Ramon Llull, pensador i escriptor»*. Barcelona, 17-18 de novembre de 2016, Palma/Barcelona, Universitat de les Illes Balears / Universitat de Barcelona («Col·lecció Blaquerna», 13), p. 381-400.
- LLULL, R. (1936) *Rims. Tom I*, Salvador Galmés i Ramon d'Alòs-Moner (ed.), Palma, Comissió Editora (Obres de Ramon Llull, XIX).
- (1938) *Rims. Tom II*, Salvador Galmés (ed.), Palma, Comissió Editora (Obres de Ramon Llull, XX).
- (2012) *Hores de nostra dona santa Maria. Desconhort de nostra Dona*, Simone Sari (ed.), Palma, Patronat Ramon Llull (Nova Edició de les Obres de Ramon Llull, XI).
- (2019) *Medicina de peccat*, Anna Fernández-Clot (ed.), Palma, Patronat Ramon Llull (Nova Edició de les Obres de Ramon Llull, XVI).
- (2021) *Art demostrativa*, Josep Enric Rubio (ed.). *Regles introductòries a la pràctica de l'Art demostrativa*, Simone Sari (ed.), Palma, Patronat Ramon Llull (Nova Edició de les Obres de Ramon Llull, XVIII).
- LLULL DB = BONNER, Anthony (dir.), *Base de dades Ramon Llull*, Centre de Documentació Ramon Llull, Universitat de Barcelona. [<http://www.ub.edu/llulldb/>]
- MUSSAFIA, A. (1895) «Sull' antica metrica portoghese», *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse*, 133/10, p. 1-30.
- RUBIÓ I BALAGUER, J. (1985) «La lògica del Gazzali, posada en rims per en Ramon Llull», dins *Ramon Llull i el lul·lisme*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat («Obres de Jordi Rubió i Balaguer», 2), p. 111-166. [1913-1914, 1a ed.]
- SARI, S. (2011-2012) «740 anys de poesia lul·liana. Tradició textual i noves perspectives», *Mot so razzo*, 10-11, p. 105-120.
- (2012) «Rima i memòria: estratègies mnemòniques per aprendre l'Art de Ramon Llull», dins M. Ripoll i M. Tortella (ed.), *Ramon Llull i el lul·lisme: pensament i llenguatge. Actes de les jornades en homenatge a J.N. Hillgarth i A. Bonner*, Palma/Barcelona, Universitat de les Illes Balears / Universitat de Barcelona («Col·lecció Blaquerna», 10), p. 375-397.
- (2018) «La poesia come espressione letteraria lulliana», dins V. Beltran Pepió, T. Martínez Romero, I. Capdevila Arrizabalaga (ed.), *Ramon Llull, els trobadors i la cultura del segle XIII*, Florència, Edizioni del Galluzzo («Corpus des Troubadours», 7), p. 125-148.
- SOLER, A. (2004) «L'escriptura de Guillem Pagès, copista de manuscrits lul·lians», *Studia Lulliana*, 44, p. 109-122.

- (2006) «Estudi històric i codicològic dels manuscrits lul·lians copiats per Guillem Pagès (ca. 1274-1301)», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 25, p. 229-266.
- (2010) «Els manuscrits lul·lians de primera generació», *Estudis Romànics*, 32, p. 179-214. [DOI: 10.2436/20.2500.01.52]
- Tous, F. (2016) «“Cascun proverbi és escrit / per ço que en son lloc sia dit”: els proverbis rimats de Ramon Llull», *Mot so razo*, 15, p. 69-84. [DOI: 10.33115/udg_bib/msr.v15i0.22229]

ANNEX I. EXEMPLES DE MARQUES EN UNITATS DE TRES VERSOS

PA, v. 50-59³⁸ (sense marca) [...] e car finit e infinit no poden eser .i. poder. Avem mostrat, doncs, lo dever per que Deus poc escusa-ver, e mostrem com l'escusa es. ¶ Deus quan consirá que dixés a n'Adam que-l fruyt no manjás, posá orde en aquel pas ab so que-n Adam ac posat, so es la franca volentat [...]	Ms. P, f. 75r^b E car finit e infinit No poden es. i. poder. a uem mostrat d'or lo deuer. p q deul poc escusa uer. E mostrem co lescusa es. ¶ Deus quan cosira q dixes a nadam q'l fruyt no manjas pola orde en aquel pas a b so q nadam ac posat so es la franca uolentat
AA, v. 37-44 (trèvol) [...] si en Deu as devoció e sabs posar distinció en la divinal gran bontat, en qui está bonificat de bonificant engenrat (*) ab bonificar eternal, qui d'amdós está natural obrar per tota la bontat [...]	Ms. R, f. iv S i en deu as deuocio. E sabs posar distincio. En la diuinal gran bontat. En q esta bonificat. De bonificant engenrat. Ab bonificar eternal. Qui dam dos esta natural. Obrar p tota la bontat.

38. En la seva edició, Galmés corregeix el mot rima del v. 56 («manjás») per «mengés», d'acord amb la lliçó del ms. H 8 Inf. de la Biblioteca Ambrosiana de Milà i del ms. 1/71 de Sant'Isidoro de Roma, però aquesta variant és un error i modifica l'estructura dels v. 51-57: en lloc d'un tercet (v. 51-53), un apartat partit per la divisió de seccions (v. 54-55) i un apartat (v. 56-57), s'obté un tercet, un altre tercet partit per la divisió de seccions (v. 54-56, *es : dixés : mengés*) i un vers solt (v. 57, *pas*).

Oració, v. 5215-5223 (ratlla)	Ms. M, f. 19 ^a
Aor vos, Deus, <i>qui</i> sotz .i. qual <i>qui</i> sobre tot quant es may val. Vos sotz .i. <i>qual</i> en deitat per <i>propria</i> paternitat; e sotz altre <i>qual</i> engenrat per <i>propria</i> filiació; e santa espiració es un'altra <i>proprietat</i>, [19^b] <i>qui</i> es altre <i>qual</i> espirat. [...]	

ANNEX 2. VERSOS DE TERMINACIÓ PAROXÍTONA

<i>Nombre de sil·labes fins a l'última vocal tònica³⁹</i>			
	<i>7 sil·labes (+1)</i>	<i>8 sil·labes (+1)</i>	<i>7/8 sil·labes (+1)</i>
<i>PA</i>		17-18 145-146	
<i>Oració</i>	4949-4950 5057-5058	5275-5276 5403-5404 5584-5585 5592-5593 5707-5708 5711-5712*	

39. Els asteriscs assenyalen els versos en què, d'acord amb la còpia de Pagès, cal elidir una de les vocals representades o fer sinalefa per a adequar el recompte sil·làbic a l'esquema mètric.

AA	5-6	13-14	124-125
	7-8	23-24	265-266 ⁴⁰
	33-34	62-63	396-397
	82*-83	74-75	1094-1095
	181-182	78-79	
	201-202	84-85	
	288*-289	298-299	
	304-305	466-467	
	322-323	476-477	
	326-327	482-484	
	336-337*	488-489	
	390-391*	492-493	
	412-413*	572-573	
	484-485	598-599	
	522*-523	603-604	
	596-597*	677-678	
	685-686	1008-1009	
	687-688	1012-1013	
	693-694	1078-1079	
	722-723	1108-1109	
	742-743		
	752-753		
	794-795		
	804-805		
	812-814		
	818-819		
	834-835		
	852-853		
	879-881		
	912-913		
	914-915		
	922-923		
	957-958		
986-987			
1076-1077*			
1082-1083 ⁴¹			
1100-1101*			

40. El primer vers consta d'onze síl·labes fins a l'última vocal tònica i el segon, de set: «per la primera e segona figura / poràs saber la natura».

41. El primer vers consta de sis síl·labes fins a l'última vocal tònica: cal afegir una conjunció «e» a l'inici de vers per a adequar el recompte sil·làbic a l'esquema mètric («[e] enaxí de cascuna / vertut, d'una en una»).

ANNEX 3. REPRESENTACIÓ DE VOCALS EN FUNCIÓ DEL CÒMPUT MÈTRIC EN LES CÒPIES DE PAGÈS

	<i>Formes aglutinades (elisió o sinalefa)</i>		<i>Formes plenes</i>	
PA	v. 191	en hom peccat pen'e dolor	v. 9	avent totz temps pena e mal
	v. 19	e-sta en so-l maravelar	v. 49	a l'escusar e es fenit
	v. 20	con Deus se sapi'escusar	v. 100	de lo qual se pogra estar
	v. 176	e for'estat lo ligament	v. 182	lo qual fora infinitat
	v. 145	E car la demanda-s formada	v. 54	e mostrem com l'escusa es
	v. 105	de son nient, segons qu'es dit	v. 86	qui-n so que es aja nul port
	v. 93	que Deus a pus c'Adam pogés	v. 113	pus que Adam poc far lo be
	v. 193	e c'om lo pusca far de grat	v. 177	per so que hom mal no sentís
	v. 36	L'escusa deim qui-s aytal	v. 126	per dret com so qui es niens
	v. 13	qui no fora si-l no manás	v. 94	far lo be si el se volgés
	v. 86	qui-n so que es aja nul port	v. 45	d'Adam ni en la greu dolor
	v. 135	tant que hom no-n feés negú	v. 180	del qual non res tot home es
	v. IIII	que Adam faria-l peccat	v. 7	c'Adam faria lo peccat
	v. 5	quan fe a-dam lo mandament	v. 14	a Adam que-l fruyt no menjás
Oració	v. 5153	de ma memori'e membrar	v. 5373	gloria e tot compliment
	v. 5862	qui-s en peccat e-xir en vol	v. 4984	e está vida e enguent
	v. 5869	Si'a santa Maria dat	v. 5607	a cel qui s'acusa a mort
	v. 4941	de memori'enteniment	v. 5301	car molt lo volria amar
	v. 5060	per so que s'obra pusca-star	v. 5343	E qui fa estar los dampnatz
	v. 5774	mays puy'ensús l'enteniment	v. 5772	mays puja hom pregar seynor
	v. 5618	E qui fa-ytal oració	v. 5343	E qui fa estar los dampnatz
	v. 5787	Cascun al autr'es ajudant	v. 5069	l'autre es so que Deus es Deu
	v. 5435	aquel temps c'om mays amarà	v. 5356	aquel temps que hom vos veurá
	v. 5737	tan fort c'ab ela vos aor	v. 5826	que ab peccat home prec be
	v. 4923	con a de que qui-s exalsat	v. 4924	sobre tot so qui es creat
	v. 5046	e-n vos metex deificar	v. 4795	Et en vos tal esper aver
	v. 5293	Aquel qual qui está e-l cel	v. 5429	faytz me vos veser en lo cel
	v. 4901	d'eternitat sotz eternal	v. 4888	de entendre e de voler
	v. 5690	s'oració son contemplar	v. 5721	lonc temps en sa oració
	v. 5180	en l'oració es marit	v. 5839	que no es la oració
	v. 5487	e vostre-sser nul temps no-s moc	v. 5376	vostre entendre eternar
	v. 4680	pot hom a Deu querre mercé	v. 4921	qui es Crist ver home e Deu
	v. 5833	pus ypocrisia- y consent	v. 5842	pus que hi fa peccat mortal
	v. 5729	c'om no-y poria enadir	v. 4792	tan gran que no y pot peccat
	v. 5314	e que-u sia do li-n m'amor	v. 5851	e qui o fa preg'a son dan
	v. 5854	e que-m donetz ab que-us aor	v. 5855	e ab que vos fassa honor

AA	v. 542	manta materi'e venir	v. 448	substancia e accident
	v. 73	sens que osciós for'estatz	v. 75	e no pogra esser complida
	v. 291	con fa ab l' altra-justament	v. 359	guarda com está ajustat
	v. 212	car la taul'a tans d'escalons	v. 56	car cascuna natura a
	v. 641	En la taula-s significat	v. 229	qui-n la taula es enplegat
	v. 373	segons qu'es condicionat	v. 158	segons que es lur diffinir
	v. 665	qui-s en esta distinció	v. 147	qui es de cada dignitat
	v. 60	E aja-n si comensament	v. 241	qui está en les questions
	v. 53	e so metex es d'eternar	v. 54	de eternant e eternat
	v. 853	per les regles d'un'en una	v. 182	ab qui deus d'una en una
	v. 407	e-l significar no t'oblit	v. 1096	e lo depeyner sabrás far
	v. 420	Mostrat avem, doncs, l' ensercar	v. 226	com potz aver lo ensercar
	v. 12	que mostrem l' aplicació	v. 669	e fe la aplicació
	v. 506	qui per l' Art general se fan	v. 562	aplicar la Art general
	v. 2	est'Art general aplicar	v. 618	e per so esta Art sotzmet
	v. 593	dret s'ab eles lo vols sercar	v. 339	si ab eles los vas sercan
	v. 584	del .i. en l'autre e si-u fas	v. 1047	ab esta Art e si o fas
	v. 333	qui en res no-y vages dubtant	v. 379	e no hy falirás en res